

16. Турчин Н. В., Турчин А. В. Права та захист біженців у міжнародному праві. *Електронне наукове видання «Порівняльно-аналітичне право»*. Ужгород, 2020. №3. С. 212-218.

17. Котляр О. І. Інститут захисту прав біженців у системі міжнародно-правового захисту прав людини. *Здійснення та захист внутрішньо переміщених осіб. Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції*. Ужгород, 20 квітня 2017 р. С. 46-54.

18. Городецький О. О. Міжнародні стандарти захисту біженців та їх основоположні принципи. *Право на державне управління: збірник наукових праць*. Херсон, 2020. Вип. №2. С. 62-68.

Кронівець Т. М.,

кандидат юридичних наук, завідувач кафедри фундаментальних і приватно-правових дисциплін Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського, адвокат

Одобецька І. С.,

магістр публічного управління та адміністрування Вінницького державного педагогічного університету імені Михайла Коцюбинського

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ ДІТЕЙ: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД

Права людини починаються з прав дитини – це норма, прийнята в ЄС і визнана Україною. Захист прав дитини є одним із найважливіших пріоритетів демократичних країн, адже ставлення держави до дітей, рівень їх безпеки та захисту, їх загальний розвиток є одним із показників цивілізованості та гуманності суспільства. Права дитини є загальнообов'язковою відповідальністю країни. Права дитини – це певні спеціальні можливості, які необхідні людині віком до 18 років для існування і досягнення зрілості.

Світові стандарти у галузі дотримання прав дитини, що формувалися протягом багатьох десятиліть, закріплені у кількох важливих міжнародних документах. Ще у 1924 році Лігою Націй було розроблено та прийнято Женевську

декларацію прав дитини. Це питання знайшло відображення й у Загальній декларації прав людини, прийнятій ООН у 1948 році. У 1959 році ООН прийняла Декларацію прав дитини. 20 листопада 1989 року Генеральною Асамблеєю ООН було прийнято Конвенцію про права дитини, яка правомірно вважається міжнародною дитячою Конституцією. Конвенція була ратифікована Україною ще 27 лютого 1991 року і набула чинності 27 вересня того ж року. Згадані документи визначають основні аспекти захисту прав дитини. Женевською декларацією передбачено «Створення таких умов, які б забезпечували необхідний фізичний і психічний розвиток дитини, право дитини на допомогу, належне виховання, захист тощо». У Загальній декларації прав дитини вперше на нормативному рівні відображено основи захисту прав дітей. Результатом Декларації стало підписання пактів прав людини, що гарантували рівні права всім дітям і забезпечення їх основних соціальних потреб. Відповідно до принципів Декларації прав дитини (20 листопада 1959 року) проголошується, що дитині, незалежно від кольору шкіри, мови, статі, віри, законом повинен бути забезпечений соціальний захист, надані умови та можливості, що дозволили б їй розвиватися фізично, розумово, морально та духовно. У соціальному відношенні висунуто вимоги щодо створення умов для здорової та нормальної життєдіяльності дитини, гарантування її свободи та гідності. Дитина повинна бути першою серед тих, хто одержує захист і допомогу, а також захищеною від недбалого ставлення до неї, особливо від жорстокості та експлуатації. Конвенція ООН про права дитини (20 листопада 1989 р.) визначає політичні, економічні, соціальні, культурні права дітей до 18 років, проголошує право дитини на їх захист та обов'язковість створення для цього необхідних умов. Дбаючи про захист прав дитини, держава має не тільки створити скоординовану систему їх реалізації, але й забезпечити застосування особливих механізмів їх впровадження [4].

Важливе значення має ратифікація Україною низки міжнародних договорів у сфері сімейного права, розроблених в рамках Ради Європи і Гаазької конференції з міжнародного приватного права, що дозволяють вирішувати

практичні питання, які стосуються здійснення прав дітей, регулюють відносини батьків і дітей, як матеріальні, так і особисті. Деякі з цих договорів були підписані Україною ще в 2002 – 2003 роках.

Задля забезпечення прав та інтересів дітей у Європейських країнах з 2006 року діє програма «Будуємо Європу для дітей та разом з дітьми». В рамках програми формується стратегія спрямована на просування захисту та заохочення прав дитини по всій Європі. Наразі діє вже четверта із серії успішних стратегій, розроблена в рамках широкого консультативного процесу за участю національних урядів, міжнародних організацій, організацій громадянського суспільства і, що не менш важливо, 220 дітей з 10 держав-членів.

Нова Стратегія з прав дитини (2022-2027) «Права дітей в дії: від стабільної реалізації до спільного новаторства», яка була прийнята Комітетом міністрів в лютому 2022 року, буде скеровувати діяльність Ради Європи протягом наступних шести років [2].

Стратегія визначає шість стратегічних цілей, частково заснованих на попередніх пріоритетних областях, що залишаються актуальними («стабільна реалізація»), а також містить нові пункти, спрямовані на вирішення нових проблемних областей («спільне новаторство»).

Новими стратегічними цілями є:

- Свобода від насильства для всіх дітей
- Рівні можливості та соціальне включення для всіх дітей
- Доступність технологій для всіх дітей та їх безпечне використання
- Дружнє до дитини правосуддя
- Надання права висловлюватися кожній дитині
- Права дітей у кризових та надзвичайних ситуаціях

23 березня 2022 року в Брюсселі Європейською Комісією було прийнято документ, який визначає основні напрямки взаємодії щодо задоволення потреб біженців з України, які шукають притулку від російської агресії у європейських країнах. Окремий розділ присвячено захисту прав дітей.

Варто зазначити, що Мінсоцполітики були надані пропозиції щодо комплексного забезпечення прав українських дітей, які вимушені були залишити країну, рятуючись від війни.

Зазначений документ визначає, що «дітям має бути гарантований швидкий доступ до їхніх прав, у тому числі вони мають бути забезпечені необхідною психосоціальною підтримкою, медичними та освітніми послугами. Зазначено, що особливої уваги та підтримки потребують діти-сироти, діти без супроводу, діти з інвалідністю, діти з особливими потребами та діти, які залишились без батьківського піклування» [3].

Стратегія ЄС щодо прав дитини визначає комплексні рамкові дії щодо забезпечення повного врахування потреб дітей. На додаток до загальних рекомендацій щодо передачі осіб, які отримують тимчасовий захист, Комісія готує спеціальні стандартні операційні процедури щодо дітей без супроводу. Вони розробляються разом з державами-членами та агентствами ЄС та ООН для забезпечення гарантій того, що інтереси дітей стоять на першому місці.

Представником Мінсоцполітики було запропоновано розглянути можливість щодо забезпечення обліку дітей у країнах, куди вони перемістилися у зв'язку з воєнними діями на території України. Варто відмітити, що документом визначено, що «попри складнощі роботи з величезною кількістю прибулих, це не може бути перешкодою щодо реєстрації дітей без супроводу. Вони повинні отримувати повну та безпечну підтримку, а представник служби захисту дітей у країні перебування має бути присутнім якомога швидше. У випадках дітей, розлучених із сім'єю (ті, які прибувають з дорослими, крім їх звичайних опікунів, інших законних представників) національні органи повинні перевірити відповідні документи, щоб підтвердити особу дитини, та, у разі наявності, згоди батьків. Програми розшуку сімей мають прагнути до возз'єднання неповнолітніх без супроводу з членами сім'ї в інших частинах ЄС».

Наразі, враховуючи європейський досвід захисту прав дитини, в Україні реалізується ряд відповідних заходів та механізмів. Зокрема, пріоритетними серед проєктів Міністерства соціальної політики України, спрямованих на захист прав

дітей, – розбудова системи ювенальної пробації в Україні. Це можливість для неповнолітніх, які вступили у конфлікт із законом, розпочати нове життя та стати повноцінним членом суспільства. Дитина відбуває покарання не у виховній колонії, а залишається в громаді, але при цьому з нею індивідуально працюють фахівці ювенальної пробації та психологи.

До того ж , в Україні схвалено Національну стратегію реформування системи юстиції щодо дітей на період до 2023 року. Цим документом наголошено на необхідності вирішення основних системних проблем юстиції щодо дітей, подолання прогалин у системі міжвідомчої взаємодії, забезпечення профілактичної, соціально-виховної роботи та роботи, спрямованої на ресоціалізацію неповнолітніх, які схильні до протиправної поведінки та вчинили правопорушення, а також на посилення захисту прав дітей, які потерпіли від правопорушень, зокрема, насильницького характеру, та дітей, які є свідками правопорушень.

Тобто, Стратегія уперше в історії України ставить за мету не тільки посилення уваги до дітей, які вчинили правопорушення, але й до інших категорій дітей у контакті з законом.

Так, завданнями Стратегії щодо дітей-жертв та дітей-свідків є:

- забезпечити єдиний підхід до допиту дітей незалежно від їх статусу у кримінальному провадженні (підозрюваний, обвинувачений, свідок, потерпілий тощо), зокрема з використанням таких спеціальних методик, як «Зелена кімната»;
- вирішення проблемних питань, що виникають під час судового розгляду у провадженнях за участю дітей, які є свідками або потерпілими, зокрема в частині визначення їх правового статусу.

Проблема національного захисту прав і законних інтересів дитини в сучасному світі набуває стратегічного значення. Його позитивні рішення сприяють подальшому державотворенню та розвитку соціальних спільнот у всьому світі, закладаючи основу для майбутньої конкурентоспроможності цілих держав і націй. Україна як Європейська країна має активно розширювати та активізувати діяльність державних інституцій, з метою формування нової, більш

послідовної та ефективної державної політики підтримки дитини на основі визнаних європейських стандартів.

Список використаних джерел:

1. Конвенція про права дитини. Зібрання чинних міжнародних договорів України від 1990-1990 р., № 1, стор. 205.
2. Стратегія з прав дитини (2022-2027) «Права дітей в дії: від стабільної реалізації до спільного новаторства» від лютого 2022 року. URL: https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/policies/justice-and-fundamental-rights/rights-child/eu-strategy-rights-child-and-european-child-guarantee_en
3. Виступ Міністра соціальної політики України Марини Лазебної на конференції Ради Європи щодо стратегії захисту прав дитини до 2027 року (7.04.2022). Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/news/vistup-ministra-socialnoyi-politiki-ukrayini-marini-lazebnoyi-na-konferenciyi-radi-yevropi-shchodo-strategiyi-zahistu-prav-ditini-do-2027-roku-7042022-r>
4. Лабенська Л.Л., Савич В.О. Права дитини: сучасний стан забезпечення та реалізації в Україні. Право і суспільство. 2018. № 1. С. 118–122.
5. Європейська Конвенція про здійснення прав дітей : Рада Європи; Конвенція від 25.06.1996. URL: <http://surl.li/bwrnl>

Кудерська І. О.,
доктор філософії в галузі права,
викладач кафедри інформаційного, господарського
та адміністративного права
факультету соціології та права
Національного технічного університету України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»

ПРАВОВЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВА НА САМОІДЕНТИФІКАЦІЮ ТА КУЛЬТУРНА САМОБУТНІСТЬ: ДОСВІД ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇН

Створення належних умов для реалізації і захисту прав усіх народностей, що проживають на території держави, на самоідентифікацію є обов'язком кожної демократичної держави і неможливе без правового забезпечення розвитку мовної, культурної, етнічної, релігійної самобутності громадян. Задля цього необхідно розробити таке правове забезпечення, що нині є однією з умов, яку Європейський Союз ставить перед Україною для набуття повноправного членства.

Поняття «право на самоідентифікацію» тільки починає набувати правового забезпечення в світі в демократичних державах. Хоча в низці міжнародних правових актів це право згадується і частково розкривається, а саме в: Міжнародному пакті про економічні, соціальні і культурні права (1966 р.) [1], Міжнародному пакті про громадянські і політичні права (1966 р.) [2], ратифікованих нашою державою в 1973 році, Декларації про принципи міжнародного права 1970 року [3], у Віденській Декларації Ради Європи 1993 року [4], Документах Копенгагенської наради Конференції з людського виміру ОБСЄ 1990 р. [5], Рамковій конвенції про захист національних меншин 1995 року [6], Декларації ООН про права корінних народів [7] тощо.

За тлумачним словником самоідентифікація це - визначення самим громадянином своєї національної приналежності та процес інтеграції всередині суспільства [8], в тому числі пов'язаний з національно-культурним самовизначенням того чи іншого народу або народності, що неможливе без належного правового забезпечення.